

DEBRECENI EGYETEM

**KÖRNYEZETSZENNYEZŐ
SZERVES VEGYÜLETEK
ANALITIKÁJA**

Alapelvek és gyakorlati tudnivalók

**DINYA ZOLTÁN
SUSZTER GABRIELLA – KISS ATTILA
PAPP GÁBOR – BAK ISTVÁN**

Debrecen, 2002

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	4
1.1. Műszeres szerkezetvizsgáló és analitikai technikák, helyük, szerepük a környezetvédelemben	6
1.2. Nemzetközi toxicitási lista. US EPA módszerek.....	14
1.3. Minőségbiztosítás a környezetvédelmi analitikában. ISO-14000 szabványrendszer.....	31
2. VEGYSZEREK, ANYAGOK ESZKÖZÖK ELŐKÉSZÍTÉSE, TISZTÍTÁSA, SZÁRMAZÉKKÉPZÉSI REAKCIÓK	34
2.1. Üvegedények előkészítése, tisztítása.....	34
2.1.1. Üvegeszközök szililezése	37
2.2. Üveggyapot, forrkő, szeptumok, "O"-gyűrűk, záróelemek tisztítása.....	38
2.2.1. Üveggyapot tisztítása.....	38
2.2.2. Forrkő tisztítása	38
2.2.3. Szeptumok, "O"-gyűrűk, záróelemek tisztítása.....	39
2.3. Oldószeres, vegyszerek, kémiai anyagok tisztítása	39
2.3.1. Oldószeres tisztítása	39
2.3.2. Szárítószerek tisztítása	41
2.3.3. Műgyanták, szorbens polimerek tisztítása.....	42
2.3.4. Gázok tisztítása.....	45
2.4. Származékképzési reakciók.....	46
2.4.1. Metilézési reakciók	47
2.4.2. Acilézési reakciók	48
2.4.3. Szililezési reakciók	50
2.4.4. Fluorofor származékképzés	51
3. MINTAVÉTEL, MINTATÁROLÁS	53
3.1. Vízminták vétele.....	55
3.1.1. Belső standardok	56
3.2. Talaj- és iszapminták vétele, tárolása.....	58

3.3. Levegőminták vétele és vizsgálata.....	58
3.3.1. Aeroszol részecskékhez kötött vegyületek vizsgálata.....	59
3.3.2. Levegőminták közvetlen vizsgálata.....	60
3.3.3. Szilárd szorbensek alkalmazása	60
3.4. Élelmiszerminták vétele	63
4. MINTAELŐKÉSZÍTÉSI, FELDOLGOZÁSI MÓDSZEREK.....	63
4.1. Vizes oldatok közvetlen vizsgálata.....	69
4.2. Oldószeres mintafeldolgozás: extrakció	70
4.2.1. Folyadék-folyadék extrakció (LLE)	71
4.2.1.1. Szakaszos extrakció	73
4.2.1.2. Folyamatos extrakció	74
4.2.1.3. Vízgőzdesztilláció	75
4.2.1.4. Folyadék-folyadék extrakció savas pH-nál (ESSA)	76
4.2.1.5. Folyadék-folyadék extrakció lúgos pH-nál (WABN)	77
4.2.1.6. Illékony vegyületek kinyerése vízből folyadék-folyadék extrakcióval	78
4.2.1.7. Nem illékony szerves vegyületek kinyerése folyadék-folyadék extrakcióval.....	78
4.2.1.8. Koncentrálás (oldószer eltávolítás) Kuderna-Danish (K-D) bepárlóval.....	84
4.2.1.9. Szerves oldatok szárítása	58
4.2.2. Szilárd anyagok oldószeres extrakciója.....	86
4.2.2.1. Folyadék-szilárd extrakció.....	88
4.2.2.2. Szuperkritikus folyadék-szilárd extrakció (SFE)	97
4.2.2.3. Mikrohullám-segített extrakció (MAE)	99
4.2.2.4. Gyorsított oldószeres extrakció (ASE).....	100
4.3. Oldószeres mintafeldolgozás: szorbció-deszorbció.....	101
4.3.1. Gőztér (headspace) analízis.....	101
4.3.2. Gázextrakciós eljárások: "Purge and trap"	101
4.4. Szilárd fázisú extrakció (SPE), mikroextrakció (SPME).....	108
4.4.1. Mikroretikuláris polimergyanták SPE alkalmazásai.....	109
4.4.2. Nagypolaritású vagy ionos vegyületek elválasztása vizes közegből.....	114
4.4.3. Szilárd fázisú extrakció (SPE) polimer típusú vagy kötött fázisú szorbensekkel	116
4.4.3.1. Szorbensek és kölcsönhatási módok	119
4.4.3.2. Szorbensek elúciója	127

4.4.3.3. A szilárd fázisú extrakció (SPE) gyakorlata	129
4.4.3.4. Az SPE környezetanalitikai alkalmazásai	133
4.4.3.5. Példák az SPE környezetanalitikai alkalmazásaira	137
4.4.4. Szilárdfázisú mikroextrakció (SPME).....	154
5. KROMATOGRÁFIÁS TECHNIKÁK A SZERVES KÖRNYEZETVÉDELMI ANALÍZISBEN.....	157
5.1. Gázkromatográfia	157
5.2. Nagyhatékonyságú folyadékkromatográfia (HPLC)	159
5.3. Tömegspektrometria, GC-MS, LC-MS.....	159
5.3.1. Ellenőrző tesztek.....	162
5.3.2. GC-MS, LC-MS.....	165
6. SPECIÁLIS VEGYÜLETCSOPORTOK KÖRNYEZETVÉDELMI ANALITIKÁJA	172
6.1. Aromás aminok, azovegyületek vizsgálata.....	172
6.2. N-nitrózó vegyületek vizsgálata	175
6.3. Mikotoxinok vizsgálata.....	176
6.4. Poliklórozott aromás vegyületek vizsgálata.....	178
7. AJÁNLOTT IRODALOM	184
8. MELLÉKLETEK	M1